

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDEELINGEN VAN DEN BOND DER OOSTVLAAMSCHE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van den Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent
Penningmeester :
CL. TREFOIS, Steenhouwerstr., 36,
Ledeberg-Gent. Postcheckr. 111.318

Redactie van Oostvl. Zanten :
Prof. Dr. P. DE KEYSER,
Egmontstraat, 14, Gent.
Clemens TREFOIS, J. BOES.

Folklore uit het «Audenaardsche».

Drie «Keezere»-Indrukken

door P. D. MUYNCK.

I.

Nauwelijks zal de zoo zeer verlangde Lente beslist hare intrede hebben gedaan en zal zij onze bekoorlijk-mooie Z.-Vlaamse landouwen met haar blijde kleurenpracht hebben overgoten of onwillekeurig, ja instinctmatig, zullen de menschen van 't Audenaardsche terugdenken aan dat wat ieder jaar, den eersten Zondag na den 3n Mei, geldt als de inzet van alle zomerwerkzaamheden, aan den beeweg naar O. L. Vrouw van Kerselare, te Edelare, — op een halve uur gaans van de stad — of lijkt het in den volksmond heet : naar « Keezere ».

« Keezere » ! Wat al herinneringen omvat dat ééne woord ! Alleen de menschen van de streek kunnen zulks beseffen ! Van hun kinderjaren af hebben zij het hooren noemen en hernoemen, en zóó dikwijls hebben zij den schilderachtigen beeweg meegeemaakt, dat het hun toeschijnt als een onmogelijk iets, één enkel jaar dien plicht te verzuimen. En dit gedacht wordt gedeeld door de algemeenheid der inwoners van Zuid-Vlaanderen en niet het

minst door dezen onder hen die het verst van het bevoorrechte oord woonachtig zijn. Inderdaad, hooren wij niet ieder jaar, gedurende de « Keezer-noveen » onze buitenlieden, 's nachts, onder onze vensters, de stad doortrekken in de richting van « Keezere » ? En als we dan eens heel vroeg opstaan met het doel de eersten in de gewijde kapel aan te komen, treffen wij daar reeds een massa volks aan dat, ingetogen en biddend, den kleinen en ook den grooten omgang doet.

Zóódanig zit de beeweg naar « Keezere » onze menschen in 't bloed dat zij, welke noodgedwongen buiten de streek verblijven moeten, zelden nalaten zullen, gedurende de noveen, naar « Keezere » te gaan, al moesten ze daartoe ook een heele reis ondernemen.

En geen wonder : menigvuldig zijn immers de gunsten bekomen door de machtige voorspraak van O. L. Vrouw van Kerselare; dit getuigen de talrijke ex-voto's welke de eenvoudige kapel versieren. Onder den oorlog vooral werd haar heiligdom druk bezocht en hare bescherming dringend afgesmeekt ten voordeele van de strijdende soldaten der streek. Het was er één komen en gaan ! Hoeveel soldatenportretten werden niet, in dien droevigen tijd, ter bijzondere aanbeveling, aan de wanden der kapel gehangn ? Wie herinnert zich niet het aandoenlijk « smeekgebed » (woorden van wijlen E. H. Van Trimpt, muziek van onzen stadsbeiaardier M. Schynkel), dat onze gemoederen alsdan zoo zeer verteederen kon ?

De beeweg naar « Keezere » is meteen een soort kleine kermis welke onze jonkheid niet onbezocht wil laten voorbijgaan. In de onmiddellijke nabijheid der kapel staan, langs den steenweg, een aantal kramen en barakken opgericht, een paar molens, een « rit-sico » lijk men dat hier noemt (inrichting met schommelbootjes) enz. Daar wordt verkocht : witvisch, appelcienen, « kadijsters » (Engelsche vijgen), « spekken » (suikerbollen), wafels, « speculatie » (zegt men hier), trommels, piepers, waar de kinderen in blazen dat de groote menschen er zenuwziek van worden, enz.

« Keezere » heeft ook zijn specialiteit van « sneukelderij » : een soort kleine, gele, suikeren « babbelaars » welke « lekkie » worden

genoemd, voor de omstandigheid « Keezerlekkie » en wie naar « Keezere » gaat, moet natuurlijk « lekkies » smekken en er voor zijn thuiswachters meebrengen.

Daar iedere kramer zijn waar als de beste aanprijzen wil, is het er een geroep van belang en 't gaat er van: « Proeft mijn lekkies, menschen, geen betere op « Keezere »! » — « Goeien drogen witvisch! » — « Lekkie, Lekkie, Lekkie maar! » « Bons lekkies! » (er zijn ook Waalsche kramers te « Keezere »). Voeg daarbij het gejang van de orgels der paardjesmolens die nu en dan, als afwisseling, ook al eens een plechtig « poemta-poemta-poemta-ta » ten beste geven; het aanhoudend bellen van den rit-sico, het gefluit en gedommel der vele trams die er honderden bedevaarders aanbrengen, het getoet der menigvuldige autos en autobussen, en eindelijk het geroezemoes der voldane menigte die, na beleden godsvrucht, zich slepend en drommend, met de ellebogen werkend, een weg baant tusschen de dichtbijeengeschikte en drukbezochte kramen.

Onnodig te zeggen dat alle lawijd ophouden moet, zoohaast de goddelijke diensten een aanvang nemen.

In al dat gaan en komen en stooten en dringen voelen de kinderen zich weinig op hun gemak en daar zij hun hoeden voelen indeuken en scheefrukken, kijken zij, na korten tijd, wanhopig hunne ouders aan; doch deze hebben reeds genoeg met zich zelf en met het aangekochte en 't is in lastig gesukkel dat de koopers verder worden geduwd.

Middelerwijl gaat de bedevarende menigte — mannen met ontdekten hoofde, vrouwen met ingetogen gebaar — voortdurend de kapel langzaam en biddend rond, den rozenkrans in de hand... ongestoord... Na het bidden zullen zij, « buuntsies » etend of witvisch proevend, den hoop zich-lastig-voelende kooplustigen gaan vergrooten en verkoeling zoeken in de nabije herbergen.

In onze kinderjaren brachten we van « Keezere » mede — buiten de « sneukelderij » — een « Keezerkrans », gemaakt van bo-bijvormige koeken, zoo hard als een been; daarbij nog een driehoekig hardpapieren vlaggetje dat versierd was met de beeltenis der H. Maagd. De boeren die per « sjeze » naar « Keezere »

gekomen waren, staken dat vaantje op den kop hunner dieren en togen daarmee vroolijk en welgezind huiswaarts.

We weten het maar al te goed: thans zijn de tijden veranderd; ze hebben een bijzonder schilderachtige eigenaardigheid der « Keezer-bedevaart » doen achterwege blijven! Thans zijn het de honderden fietsers die hun rijwiel tooien met een driekleurig vlagje of met een « zwarte blomme in 't geluw veld »...

En dat komen en dat gaan duurt tot des avonds, tot de stoomtrams, de vele auto's, autobussen en velo's, de gekapte boerensjeezen met hun forsche en blondgebleste paarden, de hooggeladen en helgekleurde omnibussen, de langwerpige, met stoelen voorziene karren, de laatste vermoeide en bestoven bedevaarders hebben thuisgebracht...

II.

Het Lentezonnetje heeft in korten tijd onze heuvelende Zuid-Vlaamsche landouwen in een lachenden lusthof herschapen. En als het Lente is, is het hier in de streek meteen « Keezere ». Is in deze dagen het weder mooi, dan heeten onze menschen het een « Keezerweerke ». Herinneren de eerste zonnige dagen er u aan dat uw plunje er onfrisch uitziet en gaat ge bij den kleermaker een zomerpak bespreken, dan zegt de goede man u: « Tegen Keezere is het af ». Gaat moeder de vrouw bij modist of kleermaakster, dan wordt haar tegen « Keezere » het bestelde beloofd. Wie hier in 't Oudenaardsche er, bij uitzondering, niet aan denken zou dat « Keezere » in aantocht is, die wordt er aan herinnerd als hij onze fruit- en specerijwinkels voorbijgaat, want ja, dàar worden de eerste witvisschen en « lekkies », de meest geprezen « Keezerlekkernijen » ten toon gelegd. De eigen bloedverwanten die noodgedwongen in den omtrek of ook nog verder wonen, komen jaarlijks naar onze stad terug met « Keezere » en als ze dan, de ver-wonenden, weer huiswaarts keeren, dan klinkt het andermaal « Tot de naaste Keezer-dagen, als 't God belieft ». 't Is « Keezere » al waar men het hoofd wendt. 't Komt al uit op « Keezere »!

O! ja, « Keezere » speelt een groote rol in 't leven van de menschen van 't mooie en gulle Oudenaardsche »!

« Keezere », we zegden het reeds vroeger, is de naam van een in de meimaand druk-bezochte bedevaartplaats van Edelare-bij-Oudenaarde. Op die plaats wordt de H. Maagd aangeropen onder den naam van O. L. Vr. van Kerselare.

*
*
*

De beeweg die, we zegden dit ook reeds vroeger, door duizenden wordt afgelegd, is een der schilderachtigste van Vlaanderen en, alleen als wandeling reeds, is hij de volle aandacht waard.

Voor de Oudenaardisten begint hij t'einden de Bergstraat, aan de tramhalte « De Notelaar », naam van een verdwenen herberg in den trant eener bergvilla, overschaduwde door een reusachtigen notelaar. We gaan daar « Keezere-berg » op langs « de trapkens », een gemetselde trap die u brengt op den hooggelegen en steeds klimmenden steenweg op Nederbrakel en Geeraardsbergen. Van daaruit geniet men een heerlijk vergezicht, wellicht een der schoonste welke in ons land te zien zijn en waaruit punten: de torens van het historische en eeuwenoude Eename, van Huysse, toondichter Gevaert's geboortedorp, van Eyne, de bakermat van dichter Nestor De Tière, Heurne, waar Mgr. Lamiroy, bisschop van Brugge, 't eerste levenslicht aanschouwde, Neder-Eename, Bevere en, dichter bij, de zware massa van onzen hoogen Sint-Walburgistoren, het fijn gekanteelde en gekroonde torentje van ons vermaarde stadhuis met « Hanske-de-Krijger » er bovenop, de mooie Pamelekerk, enz.!

Hier en daar, als in een hoopje saamgekropen, vlekken huizen wit en rood. Aan onze voeten ligt, midden in een prachtig landschap, met bruine en groene heuvelende stukken afgeteekend, en door de lenig-kronkelende, zilveren Scheldestreep doortrokken, het oude en rustige Oudenaarde.

Net als een gezellig nestje in de groene boombladeren, zoo ligt ons stedeken daar droomend en onbewust van zijn schoonheid, het bizonderste motief uitmakend van het heerlijke tafereel dat zich aan onze bliken ontvouwt en dat we, ja, nooit moede worden,

maar integendeel, bij een nieuw wederzien andermaal bewonderen moeten, als hadden we 't nog nooit aanschouwd.

Dit beeld is het wellicht dat dichter Antheunis — een kind onzer stede, begraven op het kerkhof alhier — voor oogen had toen hij zong :

*Vergeeten ! kan ik u vergeten ?
Uw weiden, waar ik heb gespeeld,
Uw heuv'len, waar de bronnen springen,
Waar bloemen geuren, vogels zingen ?
Ja, schoonheid is u toebedeeld,
En nergens prijkt uw evenbeeld,
Liefstallig Oudenaarde !*

*Hoe dikwijls heb ik, tot u naad'rend,
U stil bewonderd, luid begroet,
Wanneer het eerste daglicht straalde,
Wanneer de zon in 't Westen daalde,
Omvattend in haar purpergloed
Uw tuinen, heuv'len, weiden, vloed,
Mijn heerlijk Oudenaarde !*

Hier dichtbij was vroeger de vesting van Oudenaarde ; muren en grachten ervan bestaan nog.

De steenweg gaat al steiler en steiler en de wielrijders geraaken hier zeer lastig boven. De rustbank welke daar tot vóór korten tijd nog bestond, werd weggenomen. Laten we hopen dat ze zoodra mogelijk zal terug geplaatst worden, want de bejaarde lieden vonden daar een lekker poosje rust, na zoo'n afmattend klimmen en hijgen ! (1)

(1) Wij hebben vastgesteld dat die zaak thans weer in orde is. Dank.

Nog steiler gaat de weg voorbij het buitengoed van den heer notaris Van Ingeveld, waar een kapel is opgericht ter eere van den patroonheilige Sint-Martinus, der gemeente Edelare, in de richting der kerk welke nog hooger gelegen is en de gansche streek beheerscht.

Het voorste deel van 't kerkhof ligt op een helling, langs de groote baan. Hier lezen wij de opschriften der grafzerken van vele Oudenaardisten die er hun laatste rustplaats hebben.

Van hier uit hebben we wederom een schilderachtig-mooi vergezicht. Eename ligt daar in een « hulleke » aan onze voeten, midden de groenigheid van weiden en bosschen. Wij zien ook het nederig bedehuis van Volkegem en meer links het « Torreke-te-Walle », dichtbij de beboschte heuvelen van Eename welke men « Wolvenberg » noemt.

« Het « Torreke-te-Walle », — zoo leert ons wijlen O. Watez, » van Schoorisse — is een oud kasteeltje, omringd door een vijver » en gelegen in een schilderachtig dal, te midden van groene » boschjes. Een eigenaardige steenen brug voert u van de straat » naar den ingang. Het behoorde vroeger aan de abdij van Eena- » me. De zoeven genoemde naam « Wolvenberg » duidt ons aan welke gasten daar vroeger verkeerden. Het hoekje is echt roman- » tisch en men zou niet vermoeden, als men het zacht-hellende dal » van Tivoli heeft verlaten, daar, op korten afstand, zulke afwis- » seling van diepten, steile hoogten, boschjes en beekjes te vinden.»

Aan de ietwat verder gelegen herberg « In 't Hoofd » heeft men het hoogste punt van den beeweg bereikt. Op een boogscheut van daar ontwaart men reeds de eerbiedwaardige, grijze « Keezerekapel ». Rechts van den steenweg nu staan verscheidene oude tronkwilgen. Boven aan den stam van ieder dezer boomen heeft de vrome bevolking een Mariabeeldje aangebracht, dat in een getralied kasje is neergezet. Petieterige vaasjes, met kunstmatige bloemen er in, sieren het beeldje. Bleekblauw is ieder kasje geverfd en in de Meimaand, als er bloemen voorhanden zijn, krijgt ieder beeldje zijn part daarvan.

We zijn eindelijk aan de kapel.

De historiek welke wij daarover gaven kan aangevuld worden als volgt, wat betreft het miraculeus beeld.

In den aanvang der XVe eeuw ontving de pastoor van Volkegem een klein lindenhouten beeld van O. L. Vrouw en plaatste het in een nis der pastorie. Bij zijn overlijden ging het beeldken over in handen eener bloedverwante, Catharina Van Braekel, die het naar Edelare overbracht en in een kerselaar bevestigde. De landslieden die een grooten eerbied voor het beeldje hadden, besloten een klein kapelletje op te richten waarin hetzelfde werd geplaatst. Toen gebeurde het dat, op St-Marcusdag, 1455, een blinde schaapherder ziende werd, nadat hij bij het beeldje gebeden had. Ongelukkig werd het kapelletje door den brand vernield, doch het Mariabeeldje werd gespaard.

De kapel is bijna zoo ruim als het kerkje van Edelare zelf. De wanden ervan zijn versierd met een viertal groote lijsten die een menigte soldatenportretten, daar onder den oorlog aangebracht, bevatten. In de kleine zijkapel hangen bovendien vele oude geschilderde portretten van kinderen wier kleederdracht getuigt dat ze tot vervlogen tijden behooren. We zien er ook een paar wit-marmeren, ruitvormige wandplaten met grafschriften die dagteekenen van 1803.

Een groot Mariabeeld staat thans in het midden der kapel, dicht bij de aan het gewelf hangende krokodile. Het beeld is omringd door talrijke ex-voto's, als dankbare hulde voor menigvuldige bekomen gunsten, door de machtige voorspraak der H. Moeder Gods.

Bij den zij-ingang is nog een lijst aangebracht die ons volgende wetenswaardigheden mededeelt :

Rond 1440 was het mirakuleus beeld van O. L. V. reeds vereerd in de pastorie te Volkegem.

Den 18 October 1452 heeft het gehangen aan den kerselaar te Edelare en waarschijnlijk op de plaats waar nu het altaar staat van O. L. Vrouw.

1455. — Bouwen van eene kleine kapel en eerste mirakelen.

1460. — Bouwen van een grootere kapel, de huidige zijkapel — door Odoardus de Joigny, baron van Pamele.

1460. — Op 3 Mei: Wijding der kapel door den bisschop van Kamerijk.

In het begin der XVIe eeuw offert Judocus de Joigny, baron van Pamele, den krokodile dien hij van een reis naar het H. Land heeft meegebracht.

1570. — Judocus de Joigny, baron van Pamele, bouwt de groote huidige kapel.

1772. — Op 17 Mei, plechtig jubelfeest.

1892. — Op 11 September, plechtige kroning door Mgr. Stillemans, bisschop van Gent.

Doorluchtige personen die Maria zijn komen vereeren tot Keezere: 1480: de Hertog van Burgondië; 1513: Maximiliaan, keizer van Oostenrijk; 1521: Keizer Karel; 1577: Philiep II, koning van Spanje; 1625: de Infante Isabella van Spanje.

Op die lijst komt ook voor een afdruksel van een medalie dagteekenende uit 1456.

III.

't Was nog pikdonker, Zondagmorgen, toen we onder onze vensters de vrome bedevaarders, in groepjes, Keezere-waarts hoorden voorbijtrekken. En toen we, even vóór zes, door 't venster tuurden, dan was het, voorwaar, geen Keezerweeke! De lucht was grijs en voorspelde niets goeds en in het vierkante watervlak van een naburig platform teekende de regen aanhoudend en in versnellend tempo, met honderden kringetjes tegelijk welke echter op hetzelfde oogenblik verzwonden om plaats te maken voor nieuwe zot-dansende regendroppen...

Onze menschen evenwel geven daarom geen moed verloren en troosten zich met het niet altijd leugenachtig gezegde: « Regen vóór acht uren blijft niet duren! »

En waarlijk, nauwelijks is het daglicht voorgoed ingetreden, of de grijze wolken vluchten inderhaast en is het weder «gekeerd». Een zacht lentezonnetje geeft onze straten een ander — een blijder — uitzicht en laat vermoeden dat de volkstoeloop tot het genade-oord van « Kerselare » lijk vorige jaren, ook ditmaal groot zijn zal.

Stilaan komt beweging in onze stad, maar 't is deze niet der gewone Zondagen. Met gansche scharen nu stappen buitenlieden — mans- en vrouwvolk, met lastig volgende kinderen — door onze straten. Fietsers snellen in rijen dezelfde richting uit. Ook vele auto's trekken door onze stad in de richting van « Keezere ». Meteen zien we, langs dien stadskant, reeds een aantal bedevaarders zoo te voet als per bevlagde fiets, van daar terugkomen. De voetgangers schijnen niet meer zoo haastig te zijn als deze welke we daareven zagen optrekken. Immers, na volbrachten plicht, zullen we in de stad nog een en ander aankopen, en nog wat slenteren... 't is immers « Keezere »!

Te 11 uur is er van 't regenoffensief niets meer te bespeuren en is de drukte in de Neerstraat en op de Markt en in de Vrijheidstraat ongemeen. Op de Markt wordt te 11.30 uur het eerste Zomerconcert gespeeld door de Koninklijke Stadsharmonie.

Terwijl we daar luisterend zijn is het steeds één komen en gaan van en naar « Keezere ». In den hoek, ginds, aan 't Vleeschhuis, zien we een ouderwetsche omnibus den « Bourg » inrijden. Bovenop, onder de boogvormige reepen van de geel-roode rammelkas, schijnen al de plaatsen ingenomen. Op den zijkant bemerken we de onmisbare ladder welke bij 't opladen dienst heeft gedaan en straks, bij de aankomst, van pas zal komen. De houtachtige, hoekige paardenrompen schijnen moe en ze moeten den hoogen, steilen steenweg naar « Keezere » nog op! Ja, wat men er ook van zegge, de diligentietijd heeft nog niet uitgedaan, alhoewel we daareven, op 't Stadsmuseum, onder een vrouwenportret lezen: « Portret van de laatste houdster van een diligentiepost in onze stad »...

Pas na den noen zijn een aantal lange trams stampvol naar « Keezere » gestoomd en thans wil het tramgefluit maar niet ophouden. En de treinen brengen maar gedurig nieuwe bedevaarders aan.

De zon heeft de bovenhand gekregen en in de stad is het àl beweging. De mooie weg naar « Keezere » ziet zwart van 't volk en de kapel ginds schijnt bestormd, ongenaakbaar. Bij menschengeheugen werd nog nooit zooveel volk als vandaag te « Keezere »

gezien.

Toch lukt het ons een plaatsje in de kapel te veroveren! Het heiligdom is netjes herschilderd en, voor de eerste maal sedert lang, meenen wij, met wimpels en vlaggen versierd. Echt feestelijk ziet ze'r uit!

Naar we vernemen hebben te Kerselare, in den loop der eeuwen, door de voorspraak van de H. Patrones en bewaarster van 't geloovige « Oudenaardsche », meer dan 400 mirakelen plaats gehad.

... In den avond begint het weder te verduisteren. In de verte vernemen we zware donkerschokken. De lucht ziet onheilspellend zwart. De terugrijdende trams worden bestormd en de neerkomende regen jaagt de bedevaarders huiswaarts vroeger dan het hun lust...

*
*
*

Maandagmorgen: Een grauwe, killige mist. Toch zal het weder goed blijven. De zingende en zoetfladderende leeuwerik is ook reeds van de partij. Andermaal is er veel bezoek te « Keezere ». Van in den vroegen morgen draait er de knarsende fietsmolen en hebben de schommelbootjes « vente ». De kapel is wederom met bedevaarders gevuld. Er wordt aan de beide altaren te gelijk mis gedaan. Bij de Consecratie stijgen geurige wierookswalmen hemelwaarts en is alles ingetogen stil in het heiligdom. Alleen komt tot ons, door de openstaande kapeldeur, het weeklagend neuriën van de klatergouden inrichtingen, ginds op den aangrenzenden, thans slijkerigen weg.

De zon priemt door het vochtige ruim. Straks zal het gedurig komen en gaan van gisteren herbeginnen en zal « Keezere », lijk toen, zwart zien van 't volk, van de sjeezen, van de auto's en de velo's...

Reeds gaan bedevaarders hunnen gang, het rozenhoedje in de hand, de kapel aan de buitenzijde rondgaande ingetogen, om volk en schreiende muziek onbekommerd...!!!

't Is « Keezere »!...

Een onbekende Keizer Karel-legende.

HET BRUGHUIZEKEN TE DRONGEN.

Vóór eenige jaren was zekere Firma J. Kieckepoost de eenige aanneemster der begrafenissen hier ter stede. Wij herinneren ons nog zeer goed dat men toen zei, sprekende van iemand die den geest had gegeven, « hij — of zij — is bij *kieckepoot* », om er op te wijzen dat die persoon gestorven was. Wij meenen dat deze spreekwijze nog in den mond van het volk leeft.

J. Kieckepoost had, schreef Hendrik Keurvels, eene voorliefde voor het maken van ontwerpen waaronder er waren die de aandacht troffen van de hooge besturen en zelfs door hen later verwezenlijkt werden. Zoo onder andere, de verbinding tusschen het Sluizeken en de Kromme Wal — zijnde de tegenwoordige Sluizenstraat en Sluizenbrug, alsook deze tusschen de St. Jacobsnieuwstraat en het Hooie, gelegen in de Tweebruggenstraat, zijnde de Keizer Karelstraat en het Van Arteveldeplein — zijn twee ontwerpen van wijlen J. Kieckepoost, dagteekenend van 1837.

Tusschen haakjes gezegd, men zou wel mogen den naam van J. Kieckepoost herinneren door dien te geven, bij voorbeeld, aan de Sluizenstraat.

Een derde verbinding — die wel een zeer prachtige mag heeten — is de dreef loopend door de meerschen, van den Drongensteinweg tot de Drongenbrug. Deze dreef is ongeveer negentig jaren oud. Zij doet het voertuigverkeer veel tijd winnen daar de geleiders anderszins, zooals eertijds, langs Mariakerke rond zouden moeten rijden om Drongen te bereiken. Het is bijgevolg omtrent een eeuw geleden dat het brugsken gelegen aan 't uiteinde van den Drongensteinweg, werd gelegd.

De kosten voor het leggen van dit brugsken werden gedekt door alwie er gebruik van maakten, en om hierin te slagen werd uitbating ervan als middel verkozen. Een woonhuizeken werd gebouwd derwijze dat de bewoner alle voorbijgangers kan zien afkomen van Drongen en van Gent; daartoe was een kijkuit gemaakt uitgevend op de dreef en een ander uitgevend op de stad, zooals men heden nog kan zien. Deze uitbating werd heel waar-

schijnlijk in aanbesteding gelegd en liet de bewoner misschien wel de vrijheid handel te drijven; zoo werd deze tolontvanger en gelijktijd herbergier.

Het toltarief werd op officieele wijze gepenseeld op een bord door een ijzeren paal gedragen. Dien paal kan men heden nog vóór den gevel zien staan van 't Brughuizeken maar het bord is nu overschilderd door den naam van den tegenwoordigen huurder. De « hooge besturen » denken er niet aan dien paal weg te nemen.

Men kon op het bord eertijds lezen :

TARIEF

per persoon : twee centiemen.

man en peerd : zes centiemen.

geleider van ledig voertuig : twaalf centiemen.

geleider van geladen vrachtwagen : vier en twintig centiemen.

Waren van deze betaling vrijgesteld : alle voertuigen geladen met aal, beer of mest. Dit was een eeuwenoud voorrecht waarop deze geleiders mochten aanspraak maken aan alle tollén van het Vlaamsche land en dat steunt op het feit der volgende legende :

« Eens was Keizer Karel naar den buiten gaan wandelen en had zich aldàar vrij lang opgehouden, toen hij een vierwielgespan ontmoette, dat naar de stad toog om meststof te gaan opladen. Hij vroeg aan den geleider hem te willen medevoeren en de man willigde Keizer Karel's verzoek in. Toen het gerij aan de Poort van de stad gekomen was, stapte Keizer Karel af, maakte zich bekend en verzekerde aan zijn gelegenheidsgeleider dat men voortaan geen tol meer zou te betalen hebben aan het octrooi voor vervoer van aal, beer of mest.

Deze maatregel werd later toegepast aan alle te betalen overzetplaatsen.

Dat er meer dan een list bestond om dit « bruggeld » niet te moeten betalen, kan de lezer begrijpen. Indien de herbergier niet bijtijds den tol eischte, dierf de « passant » van « krommen aas gebaren » en voorbijgaan zonder de beurs te openen. Dit lukte zelden. Wij herinneren ons aangaande het volgende, verteld door een voerman.

Zekere Mandus lag in oneenigheid met den toenmaligen herbergbaas van « 't Brughuizeken ». In het vuur van een twist zei Mandus dat hij hem nog denzelfden dag eene poets zou gespeeld hebben en dit zeggend betaalde hij het bruggegeld : 2 centiemen. Gebruik makend van de onachtzaamheid van den herbergier, torschte hij een kleinen kwajongen op den linkerschouder, een anderen op den rechter, en nam dan nog twee kleuters onder de armen om het hazenpad te nemen over de brug. Vooraleer de herbergier van zijne verbazing was teruggekomen riep Mandus hem toe van den anderen oever dat hij alleen over de brug was gegaan !

Ron het jaar 1887 werd het bruggegeld aldaar afgeschaft. Het brugsken dat nog altijd bestaat maakt op dit oogenblik een gevaarlijken bocht voor het verkeer. Er is sprake de Drongendreef zooveel mogelijk op een rechte lijn te brengen met den Drongensteenweg van af de Rooigemlaan. Daartoe zou de steenweg opgeschoven worden naar links tot de plaats van den tegenwoordigen gracht, wat voor gevolg zou hebben het verleggen van het brugsken. Het spreekt van zelf dat de herberg « Het Brughuizeken » met zijne rolbaan en folkloristische herinneringen hierdoor geheel op het achterplan zou geraken, om ten slotte geheel uit de herinnering te verdwijnen.

Emile ANDELHOF.

Nota bij de Keizer Karel-legende.

Deze Keizer-Karel-legende of liever sage biedt de verklaring aan van een vrijstelling, die niet meer begrepen werd door stellingen van vermoedelijk de 19^e eeuw.

Het vervoer van mest (aal, beir) of « mestrijden » is van in de hooge middeleeuwen een « heerlijk » recht of een « heeren-dienst », met dien verstande dat de lijfeigenen verplicht waren jaarlijks een bepaalde hoeveelheid mest aan te voeren op de landerijen van hun heer. In later tijd werd deze verplichting « in natura » omgezet in een belasting in geld.

Dit was reeds zeker het geval voor de boeren in de omgeving van Gent in 1253, want in een oorkonde van de St. Baafsabdij, behelzende een « uitspraak van zegslieden » in een kwistgeding tusschen de St. Baafsabdij en haar schout, in zake hun wederzijdsche rechten en verplichtingen, heet het o.a. :

« an de *vetteme* es scouteten recht iiiii. sol alse lange mense neemt ende lietese dabt quite so ne haddere de scoutete niet an », het geen beteekent dat de schout, d.i. de rechterlijke politie-ambtenaar, recht heeft op 4 schellingen van de belasting op het « mestrijden » (vetten) per belastingschuldige, indien de abt van St. Baafs, die het « heerlijk » recht van het mestrijden uitoefent, de belasting int, zooniet krijgt de schout niets.

Het voortleven van het gebruik van het « mestrijden » in Hengelo (Gelderland) wierd nog onlangs door den bekenden N.-Nederlandschen folklorist D. J. Van der Ven in een plezierig stukje : « Dank voor Stank bij Dominee » (Baarn, Bosch en Keuwing, Libellen-serie, 45 ct.) bestudeerd. Daarin toont hij aan dat het jaarlijksch aanbrenge van mest bij den Dominee de voortzetting is van een oude agravische traditie, thans echter een volkomen vrijwillige belasting, waar het vroeger harde verplichting was. Het essay, dat een lofzang behelst op de mest en derzelve levenskrachtige eigenschappen, is een geestrijke paraphrase op het vers van Constantijn Huygens :

« De mest en is geen heiligheit,
Maar doet mirakel waer ze leit. »

Dat de mest een waardevol artikel is voor den boer spreekt van zelf voor al diegenen die verstand hebben van land- en hofbouw. Het zou echter moeilijk zijn uit de folkloristische gegevens (vruchtbaarheidssymbole) de vrijstelling van tol te verklaren, waarvan hierboven spraak is. De vrijstelling vloeit in laatste instantie voort uit het « heerlijk » recht, dat als zoodanig in de herinnering van de landelijke bevolking is blijven voortleven, wel te verstaan indien de vrijstelling inderdaad algemeen zou blijken te zijn.

Het kon immers gebeuren dat de vrijstelling slechts zou gelden in de nabijheid van steden.

Aldaar zou de vrijstelling in stand kunnen gebleven zijn om de « beirruimers », die vroeger algemeen van den buiten kwamen (« beirboeren »), vooraleer een ordentelijke « Ruimdienst » in de steden was ingericht, aan te moedigen, hun waar met een minimum van vervoerkosten uit de stad te brengen.

Naar onze bescheiden meening zal deze laatste overweging veel gewicht in de schaal hebben gelegd bij de vrijstelling aan het Drongensch Brughuizeken, dat immers uit de 19^e eeuw dagteekent.

Er valt dus te onderzoeken of de vrijstelling van het « mestrijden », waarvan spraak in het artikel van onzen getrouwen medewerker E. Andelhof wel zoo algemeen is in Vlaanderen als zijn Keizer Karel-sage zou doen vermoeden.

In dat geval hebben we zonder twijfel met een « survival » van het « heerlijk » mestrijden te doen. P. D. K.